

DEL 2: RÅD OCH STÖD

Källmaterial

[Skolverkets Allmänna råd 2006](#); Allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja likabehandling

[Riktlinjer för arbetet med likabehandlingsplaner](#) (Tillsyningsmyndigheternas gemensamma riktlinjer för arbetet med likabehandlingsplaner)

[En värdegrund med eleven i centrum](#) / Gemensam handlingsplan för Malmö stad

[Ordningsregler för en trygg och lärande skolmiljö](#) (Skolverket 2006)

[Policy/Handlingsplan för trygg och säker skola](#), Utbildningsförvaltningen Malmö

[Skolpersonalens befogenheter för att skapa trygghet och säkerhet i skolan](#) /

PM Skolverket 2006-04-11

[Avstängning och förvisning av elev i gymnasieskolan](#) /PM Skolverket 2006-12-20

[Trygghet, respekt och ansvar](#). En sammanfattning av regeringens proposition 2005/6:38. Stockholm: Regeringskansliet.

Kontakter och länkar

Ombudsmännen

Skolverket och Barn- och elevombudet (BEO)

www.skolverket.se

Ombudsmän

Jämställdhetsombudsmannen (JämO)

www.jamombud.se

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO)

www.do.se

Handikappombudsmannen (HO)

www.ho.se

Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning

(HomO)

www.homo.se

Barnombudsmannen (BO)

www.bo.se

Utbildningsförvaltningen

Resurscentrum för mångfaldens skola

<http://www.malmo.se/mangfaldiskolan>

Etniska relationer; Gunnel Rydell, enhetschef, 342817

Gymnasieprästen, Albin Davidsson, för gymnasiekolorna i Malmö stad

<http://www.svenskakyrkan.se/pastorat/malmo/gymnasieprast/>

Genuspedagog; Karin Jannert Romée

karin.jannertromee@malmo.se

Livskunskap; projekt fianne.peterson@malmo.se, louise.arfvidson@malmo.se

Malmö stad

Malmö kommun

www.malmo.se

Socialtjänsten:

Social jour: 040-34 56 78

Kriscentrum: 040-29 09 99; för våldsutsatta kvinnor och deras barn

Kvinnojouren i Malmö: 040-30 11 13

Terrafem: 020-52 10 10

Socialtjänstens växel dagtid: 040-34 10 00
Stödcentrum för unga brottsoffer ;För dig under 20 år
tfn: 040-20 37 82, 0708-18 41 96
ungabrottsoffer@malmo.se
Polisen: rådfrågning och brottsanmälan: 114 14

Övrigt

Myndigheten för skolutveckling

www.skolutveckling.se

Arbetsmiljöverket

www.av.se

Skolliv – Arbetslivsinstitutets särskilda satsning på skolan

www.skolliv.nu

Barnens rätt i samhället – BRIS

www.bris.se

Rädda Barnen

www.rb.se

Brottsförebyggande rådet

www.bra.se

Handisam

www.handisam.se

RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande)

www.rfsl.se

Jämrum

www.jamrum.nu

Sverige Mot Rasism

www.sverigemotrasism.nu

Elektra – mot hedersrelaterat förtryck

www.elektra.nu

Medierådet – om Internet, TV, datorspel och film

www.medieradet.se

Folkhälsoinstitutet – Skolan förebygger

www.fhi.se/skolanforebygger

Friends; en ideell organisation som har skapats för att hjälpa skolor att bygga upp en aktiv plan mot mobbning. Här kan elever, lärare och föräldrar få goda råd.

www.friends.se

Drugsmart

www.drugsmart.se

Mobilisering mot narkotika

www.mobilisera.nu

Festmetoden med alkoholprofilen

www.festmetoden.se

Riksförbundet Föräldraförening Mot Narkotika

www.fmn.org.se

Rfsu

www.rfsu.se

Föreläsare

Birgitta Kimber

Föreläser om SET, Social och emotionell träning, ledarskap i klassrummet och föräldrautbildningar.
www.set.st

Laid Bouakaz

Föräldrasamverkan i multietniska skolor.
laid.bouakaz@lut.mah.se

Ulf Hagström

Ett främjande synsätt på skolan och hur ett systemteoretiskt och salutogent perspektiv kan omsättas i förhållningssätt och samtal. Att utgå från det positiva, se och förstärka det.
www.ulfhagstrom.se

Margareta Normell

Gymnasielärare och psykoterapeut. Författare till böckerna Pedagogens inre rum och Pedagog i en förändrad tid.
<http://www.margaretanormell.se/>

Under ytan

HBT-frågor och likabehandlingslagen.
EU-projekt.
www.ytan.se

Anne Nilsson

Gruppterapeut. Föreläser om spelberoende hos unga. Orsaker, tecken och behandlingsmetoder.
040-344319

New City

Ungdomscoach.
EU-projekt.
Solveig Jansson, projektkoordinator 040-10 72 72
<http://www.newcity.se/>

HBTRE

Föreläser och diskuterar HBT-frågor med elever.
skolinfo@hbtre.se
042-181731

Jonny Harborg

Ungdomsmottagningen Triangeln. Träffar gärna elevgrupper men vill även ha kontakt med lärare.
jonny.harborg@skane.se
040-172150

EXPO

Stiftelsen Expo är en privat forskningsstiftelse som grundades 1995 i syfte att studera och kartlägga antidemokratiska, högerextrema och rasistiska tendenser i samhället. Verksamheten bedrivs på ideell grund.
www.expo.se

FRYSHUSET/EXIT

Organisation för de som vill lämna nazismen. Finns i Fryshuset i Stockholm.
<http://www.fryshuset.se>

Lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

Lagens ändamål och tillämpningsområde

1 § Denna lag har till ändamål att främja barns och elevers lika rättigheter samt att motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen har också till ändamål att motverka annan kränkande behandling.

Denna lag tillämpas på utbildning och annan verksamhet som avses i skollagen (1985:1100).

Definitioner

2 § I denna lag avses med

- *elev*: den som utbildas eller söker utbildning enligt skollagen(1985:1100)
- *barn*: den som deltar i eller söker till förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg enligt skollagen
- *personalk*: anställda och uppdragstagare i utbildning och annan verksamhet
- *etnisk tillhörighet*: att någon tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, ras eller hudfärg,
- *sexuell läggning*: homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning
- *funktionshinder*: varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå,
- *trakasserier*: ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet, och som

1. *har samband med*

- etnisk tillhörighet (etniska trakasserier),
- religion eller annan trosuppfattning (trakasserier på grund av religion eller annan trosuppfattning),
- sexuell läggning (trakasserier på grund av sexuell läggning),
- funktionshinder (trakasserier på grund av funktionshinder),
- kön (trakasserier på grund av kön), eller

2. *är av sexuell natur* (sexuella trakasserier),

annan kränkande behandling: ett uppträdande som annars kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Ansvar för anställda och uppdragstagare

3 § Huvudmannen för sådan verksamhet som avses i 1 § andra stycket ansvarar för att anställda och uppdragstagare i denna verksamhet följer de skyldigheter som anges i denna lag när de handlar i tjänsten eller inom ramen för uppdraget.

Tvingande bestämmelser

4 § Avtalsvillkor som inskränker skyldigheter enligt denna lag är utan verkan.

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

5 § Huvudmannen för verksamheten skall se till att det bedrivs ett målinriktat arbete för att främja de ändamål som anges i 1 § första stycket. Särskilda föreskrifter om detta finns i 6-8 §§.

Likabehandlingsplan

6 § Huvudmannen för verksamheten eller den huvudmannen bestämmer skall se till att det finns en likabehandlingsplan för varje enskild verksamhet. Planen skall syfta till att främja barns och elevers

lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. I planen skall planerade åtgärder redovisas. Planen skall årligen följas upp och ses över.

Skyldighet att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling

7 § Huvudmannen för verksamheten eller den huvudmannen bestämmer skall vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för trakasserier och annan kränkande behandling.

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier och annan kränkande behandling

8 § Om huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får kännedom om att ett barn eller en elev i verksamheten anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling i samband med att verksamheten genomförs, skall huvudmannen eller den huvudmannen bestämmer utreda omständigheterna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra fortsatta trakasserier eller annan kränkande behandling.

Förbud mot diskriminering

Direkt diskriminering

9 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte missgynna ett barn eller en elev genom att behandla barnet eller eleven sämre än denne företrädare för verksamheten behandlar, har behandlat eller skulle ha behandlat något annat barn eller någon annan elev i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Indirekt diskriminering

10 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte missgynna ett barn eller en elev genom att tillämpa en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som i praktiken missgynnar barn eller elever med visst kön, viss etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller visst funktionshinder. Detta gäller dock inte om bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet kan motiveras av ett berättigat mål och medlen är lämpliga och nödvändiga för att uppnå målet.

Trakasserier

11 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte utsätta ett barn eller en elev för trakasserier.

Instruktioner att diskriminera

12 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte lämna order eller instruktioner om diskriminering av ett barn eller en elev i sin verksamhet enligt 9-11 §§.

Förbud mot annan kränkande behandling

13 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte utsätta ett barn eller en elev för annan kränkande behandling.

Förbud mot repressalier

14 § Huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven har anmält eller påtalat att någon i verksamheten handlat i strid med denna lag eller på grund av att barnet eller eleven har medverkat i en utredning enligt denna lag.

Skadestånd

15 § Om huvudmannen för verksamheten, rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion eller annan personal åsidosätter sina skyldigheter enligt 6-14 §§, skall huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för kränkning, dels ersätta annan skada som har orsakats av

åsidosättandet. Skadestånd för kränkning i andra fall än vid diskriminering eller repressalier utgår dock inte, om kränkningen är ringa. Om det finns särskilda skäl, kan skadeståndet för kränkning sättas ned eller helt falla bort.

Tillsyn

16 § Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Handikappombudsmannen och Statens skolverk skall inom sina respektive ansvarsområden se till att denna lag följs. Huvudmannen för verksamheten eller rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion är skyldig att på uppmaning av en ombudsman eller av Statens skolverk lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan vara av betydelse för tillsynen.

Rättegången

17 § Mål om skadestånd enligt denna lag skall handläggas enligt vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål där förlikning om saken är tillåten. I sådana mål kan det dock förordnas att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad.

Bevisbörda

18 § Om ett barn eller en elev som anser sig ha blivit diskriminerad enligt 9-12 §§, utsatt för annan kränkande behandling enligt 13 § eller utsatt för repressalier enligt 14 § visar omständigheter som ger anledning att anta att hon eller han blivit diskriminerad, utsatt för annan kränkande behandling eller utsatt för repressalier, är det huvudmannen för verksamheten som skall visa att diskriminering, annan kränkande behandling eller repressalier inte förekommit.

19 § Om ett barn eller en elev visar att han eller hon har blivit utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling av ett annat barn eller en annan elev i samband med att verksamheten genomförs, skall huvudmannen för att undgå skadeståndsansvar visa att alla skäliga åtgärder för att förebygga eller förhindra behandlingen hade vidtagits.

Rätt att föra talan

20 § I en tvist om skadestånd enligt denna lag får Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Handikappombudsmannen eller Statens skolverk som part föra talan för en elev som medger det. För barn och elever under 18 år som inte har ingått äktenskap skall vårdnadshavarna lämna medgivande.

Om en ombudsman eller Statens skolverk för talan enligt första stycket, får ombudsmannen eller verket i samma rättegång föra också annan talan som ombud för barnet eller eleven.

Det som föreskrivs i rättegångsbalken om part beträffande jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen skall gälla även den för vilken en ombudsman eller Statens skolverk för talan enligt första stycket.

Preskription m.m.

21 § En talan i mål om skadestånd enligt 9, 10, 12 eller 14 § skall väckas inom två år efter det att den påtalade handlingen företogs eller en skyldighet senast skulle ha fullgjorts. I annat fall är rätten till talan förlorad.

22 § En talan som förs av Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Handikappombudsmannen eller Statens skolverk behandlas som om talan hade förts av barnet eller eleven själv.

Övergångsbestämmelser 2006:67

Denna lag träder i kraft den 1 april 2006 och tillämpas på skadefall som inträffar efter ikraftträdandet.

Förordning om barns och elevers deltagande i arbetet med en likabehandlingsplan (2006:1083)

Träder i kraft: 2006-10-15

1 § Denna förordning tillämpas på utbildning och annan verksamhet som avses i skollagen (1985:1100).

2 § En sådan likabehandlingsplan som avses i 6 § lagen(2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever skall upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller. Utformningen och omfattningen av barnens eller elevernas deltagande skall anpassas efter deras ålder och mognad.

Arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagen och därtill knutna förordningar och föreskrifter syftar till att uppnå en god arbetsmiljö, bl.a. avseende den psykosociala miljön. Arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen syftar till att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Med en god arbetsmiljö avses t.ex. möjlighet till inflytande, handlingsfrihet och utveckling. Dessutom ska arbetstagarna ges möjlighet till variation och samarbete samt goda sociala relationer.

Arbetsmiljölagen handlar alltså inte bara om buller, damm eller andra fysiska risker, utan också om den psykosociala miljön. Det handlar om hur elever, lärare och annan personal kan trivas och utvecklas på sin arbetsplats – skolan, utifrån en helhetssyn på hälsa och arbetsmiljö. Det innebär att även aktiviteter som förläggs till idrottshallar, simhallar eller andra lokaler utanför skolområdet, ska ingå i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Raster under skoldagen omfattas, liksom utflykter och studiebesök. Däremot omfattas inte resor till och från skolan.

Elever jämställs i de flesta delar av lagen med arbetstagare.

Ett systematiskt arbetsmiljöarbete skall ingå som en naturlig del i den dagliga verksamheten och omfatta alla elever. Från årskurs 7 och uppåt har eleverna dessutom rätt att välja egna elevskyddsombud med uppgift att delta i skolans arbetsmiljöarbete (SKOLFS 2004:13). Föreskrifter och allmänna råd om kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17) förtydligar lagens krav. Dessa gäller även skolan som arbetsplats och därmed både personal och elever. Dessutom finns särskilda föreskrifter om åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön.

Vid tillbud som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa eller om flera drabbas skall Arbetsmiljöverket underrättas (2 § arbetsmiljöförordningen).

Socialtjänstlagen

Verksamheter som berör barn och ungdom är skyldiga att göra anmälan till socialnämnden enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Enligt denna bestämmelse är både skolmyndigheten och alla anställda hos myndigheten, dvs. personal i förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och skola, skyldiga att ”genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd”. Detta gäller även dem som är verksamma inom fristående skolor. Oavsett sekretess har verksamheter som berör barn och ungdom anmälningsskyldighet.

Skyldigheten att anmäla är ovillkorlig och får inte bli föremål för överväganden av den anmälningsskyldige själv. Att få kännedom om något som kan innebära att socialtjänsten behöver ingripa betyder inte att detta skall vara klarlagt. Även svårbedömda och obestyrkta uppgifter skall anmälas om de tyder på att ett barn kan vara i behov av hjälp och stöd från socialtjänstens sida. I socialstyrelsens allmänna råd om anmälan om missförhållanden enligt 14 kap.1 § socialtjänstlagen (SOSFS 2003:16) och handbok, Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn, finns stöd för tillämpningen av socialtjänstlagens bestämmelser om anmälningsskyldighet.

Brottsbalken

Straffbestämmelserna i brottsbalken gäller även skolan. Det finns dock ingen laglig skyldighet att göra en polisanmälan. En polisanmälan ersätter inte anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen. I brottsbalken finns inte kränkande behandling som begrepp eller brottsrubricering, men kränkningar utgör inte sällan även brott enligt brottsbalken, t.ex.:

- Misshandel
- Olaga hot
- Olaga tvång
- Ofredande
- Trakasserier
- Förtal/Förolämpning
- Sexuellt ofredande
- Hets mot folkgrupp

Om motivet har varit att kränka en person eller grupp personer på grund av t.ex. hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning ses detta som en försvårande omständlighet.

I brottsbalken finns också bestämmelser om hets mot folkgrupp. Hets mot folkgrupp innebär att uttalande eller annat meddelande görs offentligt och hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp med anspelning på ras, hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning. Brottet kan ge fängelse eller böter. Att bära rasistiska märken eller symboler kan vara hets mot folkgrupp. Bedömningar av vad som är hets mot folkgrupp i ett enskilt fall kan inte göras av skolan, utan måste polisanmälas och prövas av åklagare eller domstol.

Avstängning och förvisning av elev i gymnasieskolan

Disciplinära åtgärder

I den kommunala gymnasieskolan finns det möjlighet att vidta disciplinära åtgärder mot elever. Till de åtgärder som skolan kan vidta hör avstängning och förvisning.

Åtgärderna ska bland annat syfta till att upprätthålla ordning på skolan och bidra till att eleverna får en trygg skolgång.

Avstängning och förvisning ingår i ett system med disciplinära åtgärder, vars uppbyggnad kan liknas vid en trappa. Ingreppen varierar i styrka på så sätt att åtgärderna vid trappans nedre del är mildare till skillnad från åtgärderna vid trappans övre del som är mer ingripande. I regel måste de nedre trappstegen prövas först innan de övre trappstegen prövas. I allvarligare fall kan däremot undantag förekomma.

Avstängning utgör tillsammans med förvisning de mest ingripande åtgärderna för en elev och skall därför användas restriktivt.

Rättslig reglering

Närmare bestämmelser om disciplinära åtgärder finns i 6 kap. 21-25 §§ gymnasieförordningen. Att fatta beslut om disciplinära åtgärder innebär myndighetsutövning, därför ställs det särskilda krav på handläggning och beslut i sådana ärenden.

Nedan följer en stegvis genomgång av bestämmelserna i 6 kap. 21-25 §§ gymnasieförordningen.

Steg ett

– uppmaning att ändra beteende vid mindre förseelse

Om en elev har begått en mindre förseelse eller uppträtt olämpligt, ska läraren på lämpligt sätt uppmana eleven att ändra sitt uppförande (6 kap. 21 § gymnasieförordningen).

Steg två

– utredning av läraren och utvisning från pågående lektion

Om eleven inte bättrar sig efter att ha uppmanats till detta ska läraren försöka utreda orsaken till beteendet. Läraren får visa ut eleven från undervisningslokalen för högst återstoden av pågående undervisningspass (6 kap. 21 § gymnasieförordningen).

Steg tre

– utredning av rektor vid upprepade förseelser

Har en elev gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller fortsatt olämpligt uppträdande eller en allvarligare förseelse, ska rektorn försöka utreda orsaken till beteendet. Skolläkare och annan företrädare för elevvården ska vid behov medverka vid utredningen (6 kap. 22 § gymnasieförordningen).

– rektor får utdela skriftlig varning

Med anledning av vad som framkommit vid utredningen ska rektor försöka få eleven att bättra sig. Rektorn får då ge eleven en skriftlig varning (6 kap. 22 § gymnasieförordningen).

– information till vårdnadshavare

Utdelas en varning ska elevens vårdnadshavare underrättas, om eleven inte har fyllt arton år eller ingått äktenskap (6 kap. 22 § gymnasieförordningen).

Steg fyra

– avstängning om uppförandet kan antas inverka skadligt på andra elever eller om andra särskilda skäl finns

Om syftet med åtgärderna i de tidigare stegen inte har uppnåtts, eller om elevens uppförande kan antas inverka skadligt på andra elever, får eleven stängas av från undervisningen helt eller delvis högst två veckor av terminen. Avstängning får också ske om det finns andra särskilda skäl (6 kap. 23 § gymnasieförordningen).

– förvisning om uppförandet kan antas inverka skadligt på andra elever eller andra särskilda skäl finns

Det finns även en möjlighet att förvisa en elev från kommunens eller landstingets gymnasieskola för en viss tid, dock högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelas. Förvisning får också ske om det finns andra särskilda skäl (6 kap. 23 § gymnasieförordningen).

I allvarigare fall kan avstängning och förvisning tillgripas direkt.

– elev under åtal

Om en elev står under åtal för en gärning, får han bara förvisas på grund av den, om han erkänt gärningen eller om tingsrätten funnit utrett att han begått gärningen (6 kap. 23 § gymnasieförordningen).

– beslut om avstängning eller förvisning

Styrelsen för utbildningen, dvs. nämnden, ska genom beslut avgöra en fråga om avstängning och förvisning (6 kap. 24 § gymnasieförordningen). Nämnden kan delegera beslut om avstängning, däremot har det i rättspraxis fastställts att ett beslut om förvisning inte får delegeras. Ett beslut om avstängning eller förvisning ska vara skriftligt och innehålla ett besked om att det är möjligt att överklaga. Beslutet kan enligt 12 kap. 1 § gymnasieförordningen överklagas till länsrätt.

– allsidig utredning

Styrelsen för utbildningen ska se till att det i ett ärende om avstängning och förvisning finns en utredning som allsidigt klarlägger de omständigheter som är av betydelse för ärendets bedömning. Styrelsen ska se till att utredningen inleds omgående och genomförs så skyndsamt som möjligt.

– yttrande och samråd innan styrelsen fattar beslut

Eleven och elevens vårdnadshavare, om eleven inte har fyllt arton år och inte heller har ingått äktenskap, ska få tillfälle att muntligen yttra sig inför styrelsen för utbildningen. Innan beslut om avstängning eller förvisning fattas i fråga om en elev som inte har fyllt arton år, ska styrelsen för utbildningen samråda med den kommunala nämnd som har hand om sociala frågor för eleven. Styrelsen för utbildningen får förordna att beslut om avstängning eller förvisning skall gälla med omedelbar verkan. (6 kap. 25 § gymnasieförordningen).

– interimistisk avstängning på grund av risk för andra elever och personal

Om det bedöms nödvändigt med hänsyn till risken för andra elever och skolans personal får rektorn, i avvaktan på att styrelsen skall avgöra ett ärende om avstängning eller förvisning, besluta att med omedelbar verkan interimistiskt avstänga en elev. Det interimistiska beslutet ska gälla till dess att

ärendet prövats av styrelsen, men längst två veckor (6 kap. 24 § gymnasieförordningen). Beslutet ska vara skriftligt och innehålla ett besked om att det är möjligt att överklaga. Enligt 12 kap. 1 § gymnasieförordningen kan beslutet överklagas till länsrätt.

Ordningsregler

Varje skola ska ha ordningsregler som syftar till att skapa arbetsro i skolan. Ordningsreglerna ska avspegla de grundläggande demokratiska värderingar som gäller i skolan och samhället i övrigt och får inte strida mot lag eller annan författning. De ska fungera som verktyg för skolans personal när det gäller att komma till rätta med situationer som ibland kan uppstå i skolan.

Lärare, elever och vårdnadshavare ska känna till vilka regler som gäller och vilka konsekvenserna blir om de inte följs. Om en elev bryter mot en ordningsregel har skolledningen inte några andra disciplinära åtgärder att ta till än de som följer av lag och förordning. Åtgärderna måste utgå från förhållanden i det enskilda fallet och stå i proportion till förseelsen.

Rättspraxis

Skadlig inverkan på andra elever?

Kammarrätten i Jönköping har i dom den 3 maj 2006, mål nr 25-06, fastställt en kommuns beslut att förvisa en elev från gymnasieskolan. Det konstateras att bestämmelserna om förvisning främst syftar till att skydda andra elever. För att skapa en trygg skolmiljö är det viktigt att upprätthålla respekten för de regler som uppställs och markera att överträdelser inte tolereras. I aktuellt fall hade den förvisade eleven misshandlat en annan elev. Misshandel är ett brott av sådant allvarligt slag att det kan finnas anledning till förvisning. Även Kammarrätten i Stockholm har i dom den 21 juni 2000, mål nr 2766-200, fastställt en kommuns beslut att förvisa en elev från undervisningen vid kommunens gymnasieskola. Eleven hade bland annat misshandlat en annan elev. Uppförandet ansågs vara av sådan art att det uppenbart kunde antas inverka skadligt på andra elever.

Länsrätten i Hallands län har i dom den 8 juni 2005, mål nr 562-05, undanröjt ett interimistiskt beslut att stänga av en elev från undervisningen på grund av misstanke om drogmissbruk. Skälet till beslutet att stänga av eleven var att eleven vägrat att lämna ett urinprov för att styrka drogfrihet. Länsrätten konstaterade att eleven inte tilldelats någon skriftlig varning och att det inte fanns någon risk för personal eller andra elever. Av domen kan man dra slutsatsen att skolan inte får stänga av elever bara för att de vägrar att lämna urinprov.

Allsidig utredning?

Länsrätten i Skåne län har i dom den 14 februari 2006, mål nr 936-06, bedömt att det inte har funnits tillräckligt med underlag för att anta att en elevs uppträdande inverkade skadligt på andra elever. Eleven hade gripit tag i en annan elev, dragit ner sina byxor inför denna och uttalat hotelser. I utredningen framkom inte vilka uppgifter den utsatte eleven lämnat, därför ansågs händelseförloppet vara oklart. I en annan dom har Länsrätten i Kalmar län den 13 oktober 2005, mål nr 916-05 slagit fast att en kommuns utredning var så knapphändig att den inte kunde läggas till grund för ett beslut om förvisning. Eleven hade varit inblandad i flera händelser av våldskaraktär i skolan.

Regeringsrätten har i dom den 21 december 2001, mål nr 3030-2001, funnit att det har saknats förutsättningar för förvisning av en elev. Kommunens utredning ansågs ej klarlägga elevens inblandning i det händelseförlopp som föranledde förvisningen.

Regeringsrätten slog fast att bestämmelser i grundlagen hindrar skolan att vidta disciplinära åtgärder om de grundas på elevens åsiktsyttringar eller organisationsmedlemskap.

Tillsynsbeslut

Som framgått ovan kan beslut om avstängning och förvisning i den kommunala gymnasieskolan överklagas till förvaltningsdomstol. Skolverket kan i sin tillsynsverksamhet granska kommunernas

handläggning av ärenden avseende avstängning och förvisning. I Skolverkets beslut med dnr 51-2005:2775 från den 19 december 2005 kritiserade Skolverket en kommun för att inte ha uppfyllt författningarnas krav när det gäller åtgärder för tillrättaförandet av gymnasieelever. Någon utredning för att klarlägga vad som hänt hade inte gjorts. De disciplinära åtgärder som hade vidtagits motsvarade vidare inte åtgärderna i gymnasieförordningen.

Avstängning och förvisning av elev vid en fristående gymnasieskola

Bestämmelserna om avstängning och förvisning i den kommunala gymnasieskolan gäller ej för den fristående gymnasieskolan. Några bestämmelser om avstängning eller förvisning, motsvarande de i gymnasieförordningen, finns inte för fristående gymnasieskolor.

En fristående skola har ett ansvar för en elev på grund av dess rättsförhållande till eleven. I allmänhet blir det då fråga om ett kontraktsförhållande mellan den fristående skolan och eleven.

En fristående gymnasieskola har vid mycket allvarliga situationer, t.ex. i de fall eleven utgör en påtaglig säkerhetsrisk för andra elever och personal möjlighet att avskilja en elev för en längre eller kortare tid.

Eftersom en fristående skola förutsätts arbeta på samma villkor som en kommunal skola bör då samma krav ställas på att den enskilde elevens rättssäkerhet tas till vara. Därför måste man kunna ställa krav på en allsidig utredning och att ärendet handläggs på ett för eleven rättssäkert sätt. Vidare måste det förutsättas att eleven och dennes vårdnadshavare, innan ett beslut fattas, får ta del av beslutsunderlaget för att få möjlighet att bemöta vad som anförts. Beslutet får heller inte strida mot vad som annars kan anses godtagbart inom det allmänna skolväsendet.

En elev som avskiljs från utbildningen vid en fristående skola kan alltid vända sig till sin hemkommun för att få en utbildningsplats. Den fristående skolan får anses ha ett ansvar för att kontakt med elevens hemkommun upprättas, så att en överlämning görs.

Skolverket har behandlat frågan om avstängning och förvisning av elev vid fristående gymnasieskola bland annat i beslut med dnr 52-2002:2856 från den 22 februari 2005, 52-2002:772 från den 8 mars 2005 och 52-2004:2651 från den 1 april 2005.

Denna promemoria har tagits fram i samarbete med Skolverkets rättssekretariat.

1 Se SOU 2004:50 s. 71, prop. 2005/06:38 s. 45.